

קידושין יג ע"א-ע"ב [עין יעקב ב]

מקבילות חלקיות:

קידושין ו ע"א
סנהדרין קח ע"א
זבחים קיג ע"ב
שבועות לט ע"א

הדר יתבי וקאמרי.

הא דאמר רב יהודה אמר שמואל:

כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין, לא יהא לו עסק עמהן.

אמר ר' אסי, אמר רבי יוחנן:

וקשין לעולם יותר מדור המבול,

שנאמר: (חושע ד, ב) "אֵלֶּה נִכְחַשׁ וְרָצַח וְגָבַ וְנָאֵף פָּרְצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נִגְעוּ".

מאי משמע?

כדמתרגם רב יוסף: ⁽¹⁾

מולדין בנין מנשי חבריהון, ⁽²⁾

חובין על חובין מוסיפין.

וכתיב: (שם, א) "עַל כֵּן תִּתְּבֹל הָאֶרֶץ וְאִמְלַל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ בְּחַיַּת הַשָּׂדֶה וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגַם דְּגֵי הַיָּם יֵאָסְפוּ וְגו'".

ואילו בדור המבול לא נגזרה גזירה על דגים שבים, ⁽³⁾

שנאמר: (בראשית ז, כב) "מִכָּל אֲשֶׁר בְּחַרְבָּה מֵתוּ", ולא דגים שבים.

ואילו הכא אפילו דגים שבים.

ואימא עד דעביד לכולהו.

לא סלקא דעתך, דכתיב: (ירמיהו כג, י) "כִּי מִפְּנֵי אֵלֶּה אֲבָלָה הָאֶרֶץ".

ואימא אלה לחוד, והנך לחודיהון.

מי כתיב 'ופרצו' ? 'פרצו' כתיב. ⁽⁴⁾

רש"י:

הדר יתבי וקאמרי – כשמעתייה דר' אסי הא דאמר רב יהודה כו' א"ר אסי עלה קאים לעולם דיינים המורים הוראה בעריות ואינם בקיאים יותר מדור המבול.

מאי משמע – מהכא קאים לעולם דקאי על כן תאכל ארשת איש.

כדמתרגם רב יוסף – דהוה בקי בתרגום נביאים שתרגם יונתן בן עוזיאל דהאי פראו דמים בדמים נגעו בארשת איש קאי.

פראו – כמו וכן יפרוץ (שמות א) מולדין בנין.

כי מפני אלה אבלה הארץ – בעלמא כתיב מיהא שמעינן מינה דאכל חדא קאמר על כן תאכל דהא אלה חדא מהנך דקרא קמא היא.

מי כתיב ופרצו – דמוסיף על ענין ראשון דניקו על כן אכולא מילתא.

פראו כתיב – ומילתא באפי נפשה היא ועלה לחודה כתיב על כן תאכל.

(1) עיי חיי הריטב"א ד"ה הא דאמרינן ובהערות. וכן ריטב"א כאן מהדו"ב עמוד צ. (2) עיי חיי הריטב"א ד"ה מולדין

(3) עיי חיי הריטב"א ד"ה לא (4) עיי חיי הריטב"א ד"ה הי"ג.

רש"י וע"א:
בטיב גיטין - בהלכותיהן.

לא יהא לו עסק עמהן - להיות דין בדבר שמא יתיר איסור ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן.

משנה חגיגה ט ע"א:

רבי שמעון בן מנסיא אומר: איזהו מעוות שאינו יכול להתקן - זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר. [וע"ש רש"י ותוס']

שו"ע אבן העזר מט, ג:

כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם להורות בהם, שבקל יכול לטעות ויתיר את הערוה וגורם להרבות ממזרים בישראל.

ערוך השולחן אבן העזר מט ח

אמרו חז"ל [נא] כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם להורות בהם שבקל יכול לטעות ויתיר את הערוה וגורם להרבות ממזרים בישראל וי"א דדוקא להורות אסור אבל סידור קדושין מותר דאין שם הוראה ורק בסידור גיטין שיש הרבה פרקים אסור לסדר א"כ יודע בטיב גיטין [ט"ז] וי"א דגם סידור קדושין לא יסדר לכתחלה מי שאינו יודע בדיני קדושין [שבוי"י] וכתבו שתקנה היא מקדמוני גאוני צרפת בימי ר"ת שלא יסדר שום אדם קדושין כי אם מי שנבחר לרב ומורה בהקלה [פ"ת בשם כנ"י] ובמקום שיש רב העיר אין אחר יכול לסדר קידושין אפילו אם הוא ת"ח א"כ הרב נותן לו רשות [ע"י נוב"י תניינא תאה"ע סי' פ"ב]:

רבנן דאגדתא

שם	זוגות (1-5)	תנאים (1-5)	אמוראי א"י (1-5)	אמוראי בבל (1-7)
רב יהודה - בר יחזקאל				2 ■
שמואל				1 ■
רבי אסי			3 ■	
רבי יוחנן			2 ■	
רב יוסף				3 ■

א - טיב גיטין וקידושין

1) **תוס' רא"ש קידושין וע"א ד"ה -** לא יהא לו עסק עמהן. פירש"י לדון ולהורות. ותימה אפי' בשאר דינין ואיסור והיתר נמי אם אינו בקי לא יורה ולא ידון, וה"ר עזריאל פ"י שלא ידבר עם הנשים על עסקי קידושין לקדשם דלפעמים שתהא מקודשת באמירתו או מאורסת [נ"א מגורשת] ולא יבין, וקשה לפירושו תינח בקידושין אבל בגיטין מה בכך אם יסבור שאינה מגורשת והרי היא מגורשת, ואף על גב דבכהן איכא למיחש, לקמן בפרקין משמע דמשום חשש איסור אשת איש הוא דאיכא למיחש דאמר"י וקשין לעולם יותר מדור המבול, ואין לומר שמא יסבור שהיא מגורשת ואינה מגורשת דכיון שהיא בחזקת אשת איש לא יתירוה לינשא עד שידעו שהיא מגורשת בודאי, וי"ל דאיכא למיחש אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר.

2) **מהרש"א ח"א ד"ה כל שאינו יודע -** כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא כו'. הקדים גיטין לקדושין מטעם שהקדים המסדר מסכת גיטין קודם מס' קדושין ובפ' המשניות כתב הרמב"ם בהקדמתו ע"ד הכתוב ויצאה והיתה לאיש אחר שהקדים היציאה להויה ונראה הטעם דבקדושין לחוד הכל יודעין בו גם להתיר פנויה לאיש הוא דבר קל ולזה נשתרבב המנהג בדורינו שנותנין רשות לכל אדם היודע קצת לעסוק בקדושין משא"כ בגיטין שרבו כמו רבו דיניה והלכותיה בחומר א"א להתירה אין לאדם לעסוק בהן כ"א היודע כו' וכן בקדושין שאחר הגיטין באלו לא יהיה מתעסק בהן כ"א היודע בטיב גיטין שהיו קודם הקידושין אם גיטין גמורים היו דשמא לא היה גט ויתיר ע"י קדושין שאחריו א"א לעלמא ועוד נאמר בזה ע"פ הפסוק ויצאה והיתה וגו' במחזיר גרושתו משנשאת יבא להאי איסורא דמחזיר גרושתו אפילו לאחר מיתת המקדש כי יטעה לומר שגט מבעלה הראשון לא היה גט וא"כ לא היו הקדושין שאחריו קדושין כלל ומותרת לראשון ובאמת היה הגט גט והיו הקדושין קדושין ואסורה לראשון לעולם אפילו אחר מיתת המקדש ודו"ק:

3) **עיון יעקב - כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן.** עיי במהרש"א למה מקדים גיטין לקדושין ועי"ל דנקט דרך לא זו אף זו פשיטא גיטין דראוי למנוע ממנו מי שאינו יודע בטיבו שהרי שנוי המשלח כדאיתא סוף גיטין (צ): אלא אפילו קדושין דבמצוה קא עסיק לזווג איש ואשתו לקיים מצות פריה ורביה ועוד דבקדושין דבעינן מדעת שניהם ולא בעל כרחיה כמו בגיטין אפי"ה מי שאינו יודע לא יהיה לו עסק עמהם אף שנעשו מדעת שניהם:

4) **רמ"א יור"ד רמב, יד - וי"א דמי שאינו מוסמך למורינו ונותן גיטין וחליצות, אין במעשיו כלום, ויש לחוש לגיטין וחליצות שנתן, אם לא שידוע לכל שמומחה לרבים הוא רק שמצד ענוה ושפלות אינו מבקש גדולות.** (מהר"ד כהן סי' כ' ומהרי"ו סי' פ"ה וקכ"ב). ויש חולקים ומקילין (תשובת ריב"ש הנ"ל). ובמקום עגון יש להקל אם כבר נתן גיטין וחליצות, אבל לא בדרך אחר, כי מנהגן של ישראל תורה, כן נ"ל. ועוד נ"ל שמותר לתת מורינו לאחד שיסדר גיטין, ואף על פי שמדין הסמיכה שבימים הראשונים לא היו דינא הכי, מ"מ עכשו אינו אלא נטילת רשות בעלמא ושרי.

ועי' תשובות הריב"ש סי' רעא מהד' מכון י-ם, ח"א עמ' שס.

ב - השוואה בין המקלקלים את עניני גיטין וקידושין למקלקלי דור המבול

1) **מהרש"א ח"א ד"ה וקשין לעולם - וקשין לעולם יותר מדור המבול כו' הגם שיש בזה ספק א"א וקצת שוגג ובדור המבול היו נכשלין בודאי א"א דבני נח נצטוו על א"א מ"מ זה קשה יותר דבבני נח אין בו פסול ממזרות אבל בישראל שיש בהן פסול ממזרות מא"א עבירה גוררת עבירה כי העולם יטעו שהגיטין וקדושין גמורים היו והבנים כשרים וזהו בעצמו כוונת המתרגם דמולידין בנין מנשי חביריהון חובין על כו' דהיינו פסול ממזרות יביאו לעולם בגיטין וקדושין שאינן כהלכתן [ומה שיש עוד לדקדק במאמר הזה תמצא מפורש בחידושי הלכות ע"ש]:**

2) **עיון יעקב - וקשין לעולם יותר מדור המבול.** הא דהם קשין עיי במהרש"א ועי"ל משום דדור המבול לא היו להם ממי ללמוד מה שאין כן אלו שראו עונש דור המבול מה שנעשה להם על ידי שפרצו בזנות שהרי אף אומות גדרו על הזנות מדור המבול ואילך וזה חוזר ומוסיף חטא על הפשע וגורם הניאוף וזה שמייטי מה דמתרגם רב יוסף וחובין על חובין מוסיפין שזה מוסיף על חטא דור המבול להכי נענשו אף על דגים שבים ועיי במהרש"א וקיקיון דיונה שמדחיקים בזה:

3) מהר"ל ח"א:

וקשים לעולם יותר מדור המבול וגו'. פיי זה, חטא הזנות כמו שהיה בדור המבול שחטאו בזנות, וכל זנות הסרה שכך כתיב אצל זנות לשון של סוטה, שהיא לשון הסרה שהוסרה מבעלה, וכן בכל מקום בא לשון זה על דבר זה שטה מעליו ועבור (משלי פרק ד'), ומפני כך כל זנות הוא הסרה, וכאשר בדור המבול היה החטא בזנות שהיו נמשכים אחר דברים שהם הסרה מן היושר, אז היה ראוי לבא עליהם המבול מים, כי המים בעצמם הם מוסרים מן הישוב שהוא הארץ, כי הארץ הוא כמו נקודה באמצע, והם יש (לו) [להם] הסרה מן הישוב ולפיכך היה בא המבול עליהם.

ועוד התבאר במקום אחר כי ראוי היה שיבא עליהם מבול מים, כי אין דבר שהוא יותר נוטה אחר החומר כמו המים שהוסרו מן הצורה מכל וכל, דבר זה התבאר אצל משה שהיה נקרא על שם כי מן המים משיתיהו (שמות ב') שהוסר משה מן החמרי כי היה משה איש האלקים, ולא נלקה משה אלא במים כי המים היו כנגדו, ומתחלה אמרו אצטגנני פרעה להשליכו אל המים שהם כנגדו ובת פרעה קראה אותו משה על שם מן המים משיתיהו, והארכנו בזה עוד מאוד כי המים הם חמרים ביותר מכל, כאשר היו נמשכים אחר הזנות שהוא דבר חמרי ידוע, ולכך היו המים באים עליהם ושוטפים אותם, ודוקא האדם היו מאבדין אותו כי האדם אין ראוי לו הסרה זאת, וכאשר היו נמשכי אחר דבר שהוא הסרה היו באים עליהם ושטפו אותם.

והישוב ראוי לאדם השכלי, ודבר זה בארנו במקום אחר, ורמזו אותו רז"ל במכלתא (בשלח) אצל ויבקעו המים, אמר הקדוש ברוך הוא אם לאדם יחידי עשיתי הים יבשה שנאמר יקוו המים ותראה היבשה עדה קדושה על אחת כמה וכמה, בארו בזה כי ראוי לעדה קדושה שהם קדושים מן החומר להיות נדחים המים [מפניהם], לפיכך כאשר חטאו בדור המבול, דגים שבים לא נשטפו כי הדגים מקומם המים והמים טבעי להם ולכך לא נאבדו. אבל חטא קידושין וגרושין אינו דומה לחטא זנות, כי הזנות שהוא מתחבר לאשה אחרת מ"מ רוב בעילות הם אינם בבעל, כמו שאמרו חכמים (חולין י"א ב') רוב בעילות אחר הבעל ונשארו תולדות בעולם אשר הם ראויים להיות תולדות, רק שהזנות הוא הסרה מן הדרך הראוי, ולכך ראוי שיבא מבול מים שהוא הסרה מן הישוב, אבל כאשר החטא הוא בקידושין שסובר שהיא אשתו, ולא שייך לומר בזה רוב בעילות אחר הבעל שהוא סובר שהיא אשתו וכל הבנים הם ממזירים, ומזה הטעם קשים הם מדור המבול, כי במבול אף על גב שהיה זנות

במבול מ"מ היו התולדות כשרים, אבל חטא קידושין אין תולדות שראויים להיות תולדות נמצאים כלל, ואין זה הסרה מן הראוי בלבד כמו שהוא הזנות שהוא הסרה מן הראוי בלבד, ולפיכך בדור המבול היו נמצאים הדגים שהדגים שהם בים שהוא מוסר מן הישוב עדיין יש קיום להם שהים הוא טבעי להם והם מנוזרים מן הישוב, ולכך חטא קידושין שאינו הסרה בלבד רק שאין נמצאים תולדות ראויים בעולם, ודבר זה הוא העדר מציאות לגמרי ולפיכך אף דגים שבים, ראוי שלא יהיו נמצאים כי אין כאן מציאות כלל, כאשר יש כאן חטא קידושין וגרושין שאין כאן תולדות ראויים והבן דברים אלו.

(4) **פנ"י ד"ה אמר רב אסי - גמרא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן וקשין לעולם יותר מדור המבול.** אף על גב דבדור המבול עיקר עונשן על עריות הוי ומשמע נמי דהוו חשידי אפילו על אשת איש כדאיתא במדרש הובא ברש"י בחומש דמכל אשר בחרו דרשינן שהיו באין על אשת איש, מ"מ לא הוי חמיר כ"כ עונש אשת איש כיון דלא הוי שייך פסול ממזרים קודם מתן תורה, והיינו דמייתי הא דמתרגם ר"י מולידין בנין מנשי חבריהן אלמא דבפסול ממזרות תליא מילתא ולא בניאוף, והיינו דמייתי לה אמי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין שגורם פסול ממזרים בישראל אף על גב דשווג קרוב למזיד הוא ועיין במהרש"א:

ועי"ע רי"ף ועץ יוסף על העין יעקב. נאף על הנואפים עצמם, פרצו על הדיינים המתירים אשת איש.

ג - צירוף כל העבירות